

Theatrum.online

Uč se o divadle
Uč se divadlo
Uč se divadlem

T A | J A M U | M U N I
Č R | J A M U | #j a M U N I

Jak učit divadlem

Co je dobré vědět,
než začnete
s vedením aktivit

T A | J A M U | M U N I
Č R | J A M U | #j a M U N I

Theatrum.online

Uč se o divadle
Uč se divadlo
Uč se divadlem

Multimediální učebnice o divadle pro 15 +
pro všechny, které divadlo zajímá.

Materiály, aktivity, podcasty, texty, ukázky
a mnoho dalšího.

T A | J A M U | M U N I
Č R | J A M U | #ja M U N I

Materiál Co je dobré vědět, než začnete s vedením aktivit připravily:

Barbora Voráčová, Kateřina Jebavá, Berit Blumaierová

Jazyková redakce: Jitka Šotkovská, Iveta Novotná

Fotografický doprovod z aktivit programu #bud'jamák:

Domínika Prášková, Terezie Fojtová

Grafická úprava: Tibor Valter

Vydáno v rámci projektu JAMUNI 2023, náklad 500 ks

Projekt JAMUNI je spolufinancován se státní podporou

Technologické agentury TAČR v rámci programu Ěta.

Jak učit divadlem

Co je dobré vědět,
než začnete
s vedením aktivit

Obsah

Co je dobré vědět, než začnete s vedením aktivit	2
Zadávání a vedení aktivit	4
Reflexe aktivit	7
Společná pravidla	9
Co se může stát při aktivitě a na co je potřeba reagovat	10
Závěrem	12

Co je dobré vědět, než začnete s vedením aktivit

Co je to aktivita?

Pojmem „aktivita“ je míněná činnost realizovaná v rámci hlavního tématu kapitoly. Cílem aktivity je rozvoj vlastního myšlení, kreativity a analytických i syntetických schopností studujících.

Aktivity nemají jedno správné řešení, zásadní je vždy proces a osobní prožitek. Při kreativních aktivitách často dochází k projevení naší osobnosti, účastníci*ce aktivit se proto mohou cítit zranitelnější. Umění obecně má schopnost spouštět emoce, a proto je i kreativita úzce spojena s emocemi.

Je tedy možné, že některé aktivity vyvolají vzpomínky či emotivní reakce a otevře se citlivé téma.

Abyste se cítili jistější ve vedení takových aktivit, nabízíme vám shrnutí základních zásad, popis rizik a návrh řešení citlivých situací.

V našich materiálech najdete několik typů aktivit. Část z nich je podobná obvyklým výukovým postupům a část může být pro vaši skupinu zcela nová. Některé aktivity pracují primárně s textem a informacemi a provozují se samostatně nebo ve skupině, jiné aktivity zapojují tělo, hlas, mimiku, celkový projev nebo aktivizují fantazii. I aktivity typu tužka–papír jsou ale vždy kreativní a zapojují jak naše emoce, tak osobní postoje.

Při aktivitách v prostoru dochází k zapojení celého těla, a proto může být pro účastníky*ce náročnější překonat stud nebo rozhodnout se vyjít z komfortní zóny.

Aktivity nemají jedno správné řešení, zásadní je vždy proces a osobní prožitek.

Zadávání a vedení aktivit

V úvodu kreativní práce ve skupině je vhodné nastavit určitá pravidla a společně se na nich domluvit.

Pro funkční průběh aktivity potřebujeme souhlas všech účastníků*ic, že do aktivity vstoupí a budou respektovat sebe i ostatní a jejich pocit bezpečí.

Aktivita je totiž především hra. A základem hry je to, že aby fungovala, musí být dobrovolná.

Například můžete říct:

„Společně si vytvoříme bezpečný prostor pro svoje názory, pocity, zkušenosti a jejich sdílení. Aby se nám to povedlo, budeme se vzájemně respektovat a naslouchat si.“

Můžete i položit otázku:

„Co byste v takovém prostoru potřebovali, abyste se mohli projevit?“

Po odsouhlasení a případné diskuzi pokračujeme dále k naladění skupiny na stejnou vlnu, při které využíváme pozitivní motivaci k tomu, aby se členové*ky skupiny chtěli*ly pustit do společné tvorby.

K těmto účelům mohou sloužit jednoduché a krátké hry.

Hry ve skupině vyvolají kreativní náladu a spojí všechny dohromady. Taková hra může být pohybová (například různé typy her na honěnou, chůze v prostoru v různých rychlostech) nebo zaměřená na soustředění (posílání signálu v kruhu, počítání se zavřenýma očima), může se ale jednat i o přečtení textu na určité téma nebo nastolení diskuze. Pozitivní motivace může mít základ v tom,

že členy*ky skupiny čeká společný zážitek, ve kterém se můžou svobodně projevit a ukázat svou osobnost.

Na začátku je pokaždé důležité si ujasnit, co je cílem aktivity – a cílem aktivit tohoto materiálu není dokonalý výsledek, ale prožitek a proces, popřípadě kroky, které vedou k výsledku. Někdy je výhodné tento cíl skupině sdělit, jindy je smyslem, aby účastníci*ce došli*ly k cíli svou vlastní cestou.

Například když se učíme vyprávět příběh, je důležité si osvojit základní principy jeho stavby (začátek, střed, konec). Nehledáme dokonalý nebo nejlepší příběh, chceme vytvořit příběh funkční.

Kreativní aktivity nemusí všichni pochopit stejně, a tak je dobré se po zadání úkolu ujistit, zda nám všichni účastníci*ice rozumí a chápou, co mají dělat.

Pokud aktivita obsahuje více kroků, je výhodné vysvětlovat zadání postupně a nezahltit hlavy účastníků*ic přemýšlením o tom, co bude následovat. Nespěchejte. Pokud se přece jen nepochopíte, najdete nedorozumění, vyjasněte je a zkuste to znovu. Tohle známe třeba ze stolních her. Můžeme si proces i komentovaně předebrat, ukázat, zahrát si zkušební kolo nebo předvést jednotlivé kroky zvlášť.

Pokud se objeví nějaká potíž v průběhu aktivity, je důležité si ujasnit, kde se zrovna nacházíme, a navrhnout řešení. Shrnutí toho, co máme už za sebou a v jaké jsme fázi, nabízí účastníkům*icím šanci se zorientovat v aktivitě a pomůže nám najít bod, ve kterém jsme se ztratili či oddálili.

Hru pokud možno nezastavujte, ujasňování si momentální situace může probíhat i v rámci hry (například si zopakujeme, co bylo řečeno v příběhu a pokračujeme dál, účastníci*ice skupiny mohou dále chodit v prostoru, zatímco na ně mluvíme apod.). Zastavení procesu hry vede k odpojení účastníků*ic, je třeba pak znovu získat jejich pozornost a navést energii společným směrem.

Důležitější než výsledek aktivity je její proces, který je sám o sobě léčivý. Vede nás totiž k tomu být tady a teď, a tedy se autenticky setkávat sami se sebou i s ostatními.

Co byste
v takovém prostoru
potřebovali, abyste
se mohli projevit?

”

Principem divadelní tvorby je postupné obje-
vování, opakování, zlepšování situace – to se
děje v několika fázích:

- 1) tvorba situace
- 2) připomínkování (reflexe)
- 3) opakování stejné situace nebo její změna

Fáze na sebe navazují a probíhají v kruhu, tedy
se pořád dokola opakují.

Konec aktivity jasně vymezíme oznámením, že
teď tahle hra skončila, necháme malý časový
prostor na vydechnutí, doznění aktivity a zpra-
cování prvních dojmů a začneme s reflexí. Ta je
při aktivitách nezbytná a má svá pravidla.

Reflexe aktivit

Pravidla reflexe aktivity se neliší od reflektování inscenací.

Reflexe je pro nás kultivovaný způsob, jakým hodnotíme tvorbu, a tvorbou
myslíme každou kreativní činnost. K tomu, aby studující tvořili vlastní názory
a hledali způsob jejich prezentace, potřebují bezpečný prostor, přijetí a důvěru.
Jednoduše řečeno: „Když fantazii řekneš, že je blbá, už s tebou nikam nepůjde.“

Reflektují studenti*ky, ne vyučující.

Pedagogická role je v tuto chvíli vést studující k tomu, aby hledali a verbalizo-
vali svůj vlastní názor. Vyučující se stává moderátorem*kou diskuze, hlavními
aktéry*kami jsou studující.

Pozitivní motivace je zásadní.

Hodnocení „dobře“ nebo „špatně“ nám neslouží. Pracujeme s reflexí toho, zda je
příběh/situace/proces/text funkční. To znamená, že je srozumitelný a struktu-
rovaný co do formy, co do obsahu zase působivý a uvěřitelný, jinými slovy živý.

Je výhodné začít reflexí pocitů.

Důležité je reflektovat nejen produkt (příběh nebo proces vzniku), ale i to, jak se
zúčastnění v průběhu aktivity cítili. Pokud reflexi začneme právě tímto dotazem,
dostaneme se rovnou k emocím a prožitkům, které jsou pro naši práci zásadní.
Poté můžeme přejít k názorovému hodnocení, ale již bez emocí, protože ty jsme
už společně probrali.

V rámci bezpečného prostředí dochází k přijetí názorové různosti.

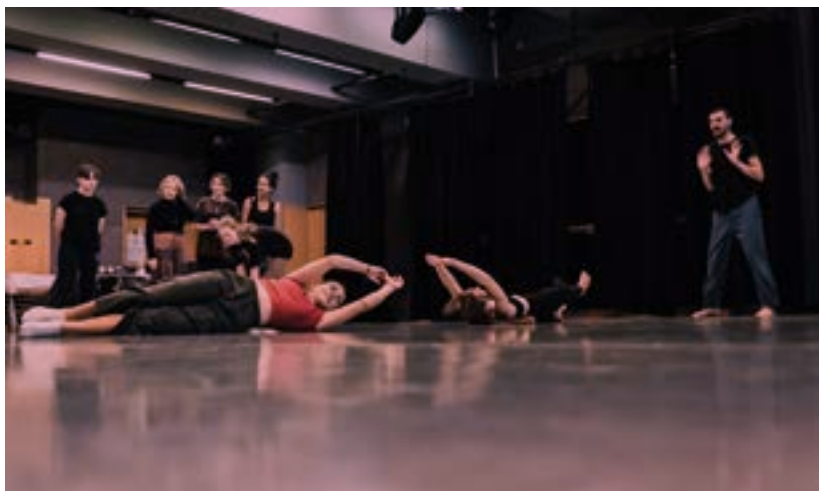
Důležité je nabídnout studujícím nebo zúčastněným natolik bezpečné ne-
hodnotící prostředí, aby mohli své názory sdílet s ostatními a otevřeli se
tak i jejich případné změně.

Za každým názorem stojí jeho odůvodnění.

V rámci diskuzí a reflexí je dobré začít pozitivní zpětnou vazbou a vedeme studující k tomu, že názory typu „líbí–nelíbí“ nebo „souhlasím–nesouhlasím“ jsou také relevantní, ale k rozvoji schopnosti argumentace a porozumění potřebujeme jít hlouběji. Za každým názorem tedy zkusíme najít jeho důvod. Sdílení těchto důvodů vede k další diskuzi a otevírá cestu k otevřenému myšlení a přijetí názorů ostatních, stejně tak k zamýšlení se nad svými názory a k jejich případnému přehodnocení.

Často je také výsledkem reflexe poučení.

K poučení přichází zúčastnění sami, třeba i s odstupem, a může být velmi individuální a osobní. Například pochopí strukturu příběhu – kde ji vidí, co v příběhu vnímají jako působivé, co v nich budí živé reakce. Mohou si ale i zformulovat jiný názor na určité téma apod. Není proto příliš výhodné na ponaučení tlačit a vyžadovat jej, v rámci procesu má také svůj čas. Může být ale podnětné upozornit na to, že pocity a zážitky z tvorby v nás zůstávají. Je tedy možné, že si na ně vzpomeneme v úplně jiné situaci, připomenou se nám a budou v nás dále pracovat. Pokud se tak ale nestane, není to chyba nebo nedostatek. **V každém z nás se prožitky z tvorby projevují s různou působností a intenzitou.**

Společná pravidla

Pokud je nějakým způsobem porušen proces tvorby a reflexe nebo to cítíme jako potřebu hned v úvodu, můžeme se domluvit se skupinou na konkrétních pravidlech, která bychom měli společně dodržovat, aby naše spolupráce fungovala.

Tato pravidla mohou být:

Neskáče se si do řeči.

Nebavíme se mezi sebou ve chvíli, kdy se vyjadřuje určený mluvčí.

Dáme si chvíli pauzu po každém vyřčeném názoru na zamýšlení se.

Určíme si strukturu toho, kdo bude kdy mluvit.

Skupina může sama vymyslet pravidla a také to, co se stane při jejich porušení. Nechceme ale najít trest za porušení pravidel, chceme zúčastněné vést k pochopení toho, že je potřeba jeden druhého vnímat a zamyslet se nad významem sdělení, pomůže nám to totiž kultivovat způsob komunikace našich vlastních názorů.

Pocity a zážitky z tvorby v nás zůstávají a v každém z nás se projevují s různou působností a intenzitou.

Co se může stát při aktivitě a na co je potřeba reagovat

Účastník*ice se nezapojuje do aktivity. Můžete:

Legalizovat, tedy připustit jiné pochopení zadání nebo jiné provádění pokynů z jakéhokoliv důvodu. Např. pokud jde o pohybové zadání a někdo zůstane stát a nehýbe se, tak můžete říct, že je možné se i téměř nehýbat, protože také v nehybnosti je určitý pohyb a všichni si mohou těchto mikropohybů zkusit všimnout.

Požádat, aby neopouštěl*a skupinu, ale stále poslouchal*a nebo pozoroval*a, co se děje. Důležité je, aby i v případě, že nemůže nebo nechce aktivitu provádět, zůstal*a ve spojení se skupinou, tedy neodcházel*a z místnosti, ale sedl*a si třeba opodál a vnímal*a dění. V tomto případě totiž stále sdílí společný prožitek. Můžete mu*jí dát najevo, že nám později může sdělit, proč se aktivity neúčastnil*a (třeba se jen obával*a, že nerozumí nebo že to nedokáže), ale také to sdělit nemusí.

Účastník*ice může prostor uzurpovat jen pro sebe (např. vytváří neúměrně dlouhá souvětí při předávání příběhu v kruhu, skáče do řeči nebo opravuje ostatní a prosazuje svoji verzi). Můžete zmínit, že máme časově omezený prostor, do kterého se potřebujeme vejít všichni. Každý máme nárok na pozornost a jde o určitý typ dialogu – já vnímám tebe, ty vnímáš mě. Vyprávění příběhů nebo tvorba uměleckého díla je navíc vždy dialog – tvůrce komunikuje s příjemcem umění, je proto důležité toto vnímat a učit se vzájemnému naslouchání.

Pokud je některý*á účastník*ice agresivní, verbálně nebo fyzicky, připomeneme nebo stanovíme pravidla a co znamená v naší skupině jejich porušení.

Pokud někdo při aktivitě působí dojmem, že se dostal do nebezpečné zóny, hluboko do svých emocí (např. pláče, nemůže popadnout dech, ztuhne), jsou dvě varianty postupu, podle toho, jestli vedete sólově, nebo v tandemu.

Pokud jste v tandemu, jeden z vás může účastníka*ici oslovit, vzít si ho*ji stranou a zjistit jeho*jí momentální potřeby. Je dobré zajistit, aby si účastník*ice mohl*a sednout nebo lehnout, aby měl*a kapesník či sklenici vody. Fyzické zklidnění může pomoci tomu psychickému. Druhý z tandemu může vést aktivitu dál, je ale důležité ostatním oznámit, že je o účastníka*ici postaráno druhým vyučujícím a nemusí o něj*ni mít nikdo strach.

Pokud aktivitu vede jeden pedagog*žka, může například účastníkovi*ici říct: „Vidím, že se necítíš dobře, asi tě zasáhlo to, co zrovna probíráme. Můžeme pokračovat v aktivitě dál, nebo by sis potřeboval*a dát pauzu?“

Pokud účastník*ice svolí k pokračování, můžeme mu*jí dát kapesník nebo sklenici vody, pokračovat v aktivitě a po ní se věnovat účastníkovi*ici individuálně. Pokud si potřebuje dát pauzu, vyhlásíme přestávku a postaráme se o účastníka*ici. Může být také nápomocné přerušování aktivity a diskuze o tom, co nás ostatní třeba v poslední době zasáhlo nebo je pro nás těžké vnímat či zpracovat, zde je ale potřeba značné opatrnosti a znalosti skupiny.

Závěrem

Při vedení aktivit spoléhejte na svou zkušenost a empatii, není třeba se práce se skupinou obávat. Pokud máte pocit, že nějaká skupina potřebuje vedení ve dvou nebo se budete sami cítit lépe ve spolupráci s kolegyní či kolegou, domluvte se na vedení v tandemu.

Pokud pracujete se skupinou, u které je pravděpodobné, že dojde k řešení problematických vztahů či se objeví citlivá témata, nebo chcete v konkrétní skupině tato témata otevřít, **obraťte se na zkušené lektory*ky nebo dramaterapeuty*ky.**

”
Důležitější než
výsledek aktivity je
její proces a prožitek.